

A társadalmi helyzeteket az érdekviszonyok és az erőviszonyok szempontjából tipizálom. A társadalmi helyzet legfőbb típusaiként – a többi között – megkülönböztetem a hatalmi helyzetet, a rivális helyzetet, a tolerált helyzetet, a pártolt helyzetet és a kiszolgáltatott helyzetet. Rámutatok arra, hogy a különböző társadalmi helyzetek különböző mértékben segítik elő az érdekek érvényesítését, azaz különböző társadalmi állapotok elérését teszik lehetővé.

Társadalmi osztálynak nevezem az adott társadalomban hasonló társadalmi helyzetben lévő egyének összességét. A társadalmi struktúra az adott társadalom társadalmi osztályait, és a társadalmi osztályok közötti tipikus társadalmi viszonyokat foglalja magában. Tehát a társadalmi struktúrát alkotó társadalmi osztályok elvileg megfelelnek a tipikus társadalmi helyzeteknek. Így megkülönböztetem például a hatalmi, a pártolt, vagy a kiszolgáltatott társadalmi osztályt.

Rendi helyzetnek nevezem a normatív egyenlőség alapján általános érvényűnek feltételezhető intézményes szabályrendszerben feltételesen elfoglalt helyzettől való eltéréssel jellemezhető helyzetet. Megkülönböztetem a privilegizált, a normatívált és a degradált rendi helyzetet. A rendi rétegnek nevezem az adott társadalomban hasonló rendi helyzetben lévő egyének összességét. A rendi rétegződés a rendi rétegek rangsora, amely tehát a privilegizált, a normatívált és a degradált rendi réteget foglalja magában.

Az adott társadalmi intézmények által meghatározott társadalmi struktúra történetileg maga is alakítja a társadalmi intézményeket, és így kialakítja a neki megfelelő rendi rétegződést. A társadalmi struktúrán belüli osztályhelyzet alapvetően meghatározza azt, hogy az adott helyzetben levők milyen valószínűséggel kerülnek a különböző rendi rétegekbe.

Fokasz Nikosz⁹⁷, PhD

Öröközdek, szenzációk és egyebek

Belpolitikai témájú sajtócikkek dinamikájának kvantitatív elemzése

(Evergreens, sensations, and the rest. Quantitative analysis of dynamics of news articles on domestic politics)

A régi görögök szerint igazság az, amire emlékezni érdemes. Ezzel szemben Magyarországon a 2006-os év belpolitikai eseményeiből jószerivel csak a hazugságra emlékezünk. Gyurcsány Ferenc szocialista párti miniszterelnök a párt parlamenti frakciója előtt 2006. májusában elmondott, de csak szeptember 17-én nyilvánosságra került beszédében saját 2004-2006 közötti kormányzásáról állította, hogy azt végighazudták.

A beszéd és az általa kiváltott utcai zavargások miatt a magyarországi események a világ nagy hírügynökségeiben, valamint a CNN és a BBC csatornáján is vezető hírré váltak. A nemzetközi sajtó érdeklődése persze nem volt tartós, a magyar sajtóban azonban a téma kapcsán hosszantartó és rendkívül intenzív publikációs aktivitás indult be.

Előadásomban ennek apropóján szeretném a politikai közbeszéd számos részterületének dinamikáját megvizsgálni a 2000 tavaszától 2008 tavaszáig terjedő időszakban. A „*Tilos Rádió*”, „*gyűlöletbeszéd*”, „*kettős állampolgárság*”, „*kedvezménytörvény*”, „*Trianon*”,

⁹⁷ Eötvös Loránd Tudományegyetem

„kórház-privatizáció”, „egészségügyi reform”, „privatizáció”, „brókerbotrány”, „ügynökkérdés”, „hazugság”, „reform” és más kapcsolódó témák dinamikájának elemzése alapján javaslatot teszek a politikai napilapokban valamely témában megjelenő cikkek időbeli dinamikájának tipológiájára. Bemutatom az általam örökzöldnek, szenzáció alapúnak, aktualitáshoz kötöttnek, vagy tematizációs gumicsontnak nevezett témák legfőbb példáit, és egyik típusnak a másikba történő átalakulásának eseteit.

Az időbeli dinamika ismeretében aszerint szakaszolhatunk egy adott (mondjuk kampány) időszakot, hogy mikor, mennyire gyorsulnak fel az események, vagy épp ellenkezőleg mikor áll be valamiféle tematizációs apály. Ennek ismeretében talán olyan gyakorlatias kérdésekre is választ remélhetünk, hogy mikor érdemes a közélet résztvevőinek valamilyen tematizációs kampányt elindítaniuk, s mikor nincs semmi értelme annak, hogy bárki ilyesmivel kísérletezzon.

Résztvevők, és elemzők, de még a szemlélődő kívülállók érdeklődésére is számot tarthat egy olyan modell, amelynek segítségével feltárhatnánk a különböző közéleti témák megszületésének és elhalásának folyamatát, egymást erősítő szimbiotikus kapcsolataikat vagy az egymás közti versengésből fakadó helyettesítési folyamataikat.

Fónai Mihály⁹⁸, CSc

Anómia és depresszió az északkelet-magyarországi romák körében (Anomie and depression among romanies in North-east Hungary)

Több, északkelet-magyarországi kutatásunk eredményei alkalmasak a térségben romák mentális állapotának, az anómia jelenségeknél és a körükben tapasztalt depresszióknak a jellemzésére. Ezek az empirikus eredmények két, nagyobb elméleti keretre reagálnak. Az egyik többek között *James Y. Nazroon* az etnikai megkülönböztetés és bántalmazás egyéni észlelésére megfogalmazott állítása. A megkülönböztetés és a bántalmazás egyéni feldolgozása, az átélt élmények hatása hosszabb távon az egészségi állapot szubjektív értelmezésére is kihat, azok körében, akiket ilyen hatások értek, pl. gyakoribb a magas vérnyomás, és általában az egészségi állapot, benne a mentális állapot rosszként történő értelmezése. A másik elméleti keret a depressziós tünetegyüttes kapcsolatára vonatkozik a testi betegségekkel, és azok hatásával az életminőségre. A hazai kutatók, pl. *Purebl György és Kovács Mónika Erika* többek között Beckman, Bush és Cavanaugh alapján azt állítják, hogy a depressziós tünetegyüttes és a testi betegségek között cirkuláris oksági kapcsolat tételezhető fel.

Kutatásaink mindkét elméleti keret állításainak az empirikus tesztelésére alkalmasak. Legtöbb kutatásunkban szerepeltek az anómiával összefüggő állítások, és az azokra adott, önbevalláson alapuló válaszok. Ezek alapján a térségben élő romák saját helyzetüket kilátástalannak tartják, bizonytalan a jövőképük, és úgy érzik, nem tudnak kontrollt gyakorolni az őket érő hatások felett. Bár az etnikai megkülönböztetést csak közvetve vizsgáltuk, több kérdésre adott válaszaik alapján (pl. mit tartanak családjuk problémáinak) érvényesül a Nazroo által leírt jelenség. Hasonló a helyzet a depressziós tünetegyüttes és a testi betegségek, valamint az életminőség esetében is; a súlyos és a közép súlyos depressziós tünetek aránya magas, és megfigyelhető az szakirodalom által e ténnyel magyarázható testi betegségek magasabb aránya is.

⁹⁸ Debreceni Egyetem